

OTORİTERYEN KİŞİLİK TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

AKBOY, R.

ÖZET : Bu yazıda otoriteryen kişiliğin temel özellikleri konusunda bilgiler sunulmuştur. Bu özellikler aşağıda başlıklar halinde özetlenebilir.

- a. Otoriteryen kişilikte id, ego, superego sistemleri.
- b. Otoriteryen kişilik üzerine yapılan araştırmalar.
- c. Otoriteryen kişilikte kognitif fonksiyonman.
- d. Otoriteryen kişilik ve psikopatoloji.
- e. Otoriteryen kişinin ilgi alanları.
- f. Otoriteryen kişiliğin oluşumunda sosyal ortamın etkileri.

ABSTRACT : Rengin AKBOY, Dokuz Eylül University Faculty of Education. The basic aspects of the authoritarian personality may be summarized under the following headings.

- a. The id, ego, and the superego systems of the authoritarian personality.
- b. Field researches on the authoritarian personality.
- c. Cognitive functioning of the authoritarian personality.
- d. The major interests of the authoritarian personality.
- e. The effects of the social conditions on the formation of the authoritarian personality.

Anahtar Sözcükler : Otoriteryen kişilik, Otoriteryen kişiliğin temel özellikleri.

Key Words : Authoritarian personality, Basic aspects of the authoritarian personality.

Otoriteryenizm temel bir kişilik tarzıdır; başka bir deyişle organize inançlar ve değerler topluluğudur (1). Otoriteryen kişilik psikanalitik görüşe göre superego, ego, id sistemleri açısından katı superego, güçsüz ego ve güçlü, "primitif id" den bir örüntü niteliğindedir. Üç sistemin örüntüsünü tek bir isim altında otoriteryen kişilik özellikleri içinde ele almak uygun olacaktır. Otoriteryen kişi gelenekseldir yani toplumda ait olduğu sınıfın değerlerine aşırı bağlıdır. Bu değerlere uymayıp karşı gelenleri reddetme ve ölçsüz

Yard.Doç.Dr.Rengin AKBOY, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı.

derecede şiddetli cezalar verme eğilimindedir. Otoriteryen kişinin bu özelliğine otoriteryen agresyon adı verilmektedir.

Otoriteryen kişide görülen bir diğer özellik de kişinin kendisinden daha güçlü bir otorite figürünün kararlarını sorgusuz kabul etmesidir. Otoriteryen kabulkarlık adı verilen bu özellik ve geleneksellikle otoriteryen agresyon özellikleri otoriteryen kişinin superego fonksiyonlarının ortaya koymakta ve superegonun katı taleplerini göstermektedir.

OTORİTERYEN KİŞİNİN EGOSU : Otoriteryen kişinin egosunun, güçsüzlüğü kişinin emosyonları inkarında, batıl itikatında ve tek boyutlu düşünüp farklı alternatifler getirmemesinde, bir başka deyişle rijidite özelliklerinde kendini belli eder. Emosyonları inkar eden otoriteryen kişi içgörü sahibi değildir ve kendisi farkettiği anda uyumu bozulabilir. Emosyonların inkarı, defans mekanizmalarının represyon ve inkarı kapsayan erken bir dönemini göstermektedir. Stereotipik tarzda yani rijidit ve aşırı basit kategoriler dahilinde düşünebilen otoriteryen kişi özellikle psikolojik ve sosyal konularda farklı alternatifler getiremez. Ak ve karanın dışında grillerin de bulunabileceğini düşünemez ve kabul etmez. Stereotipi ve batıl itikat özellikleri egonun sorumluluğunu dış dünyaya kaydırarak davranışları kontrol etme çabalarını terkettiğini göstermektedir. Otoriteryen kişinin bir diğer özelliği de projektivitedir (1).

Bu özelliği gösteren otoriteryen kişi dünyada tehlikeli ve vahşi olayların hüküm sürdüğünü inanma eğiliminde olup bilinçli egosu tarafından kabul görmeyen impulslarını azınlık gruplarına ve kendisinin kolaylıkla başedip yenebileceği objelere yansıtmaktadır. Otoriteryen kişi katıdır ve güçlü olmaya önem verir. Güçlü boyun eğer otoriteryen kişinin bu özelliğinin temelinde kendi kişisel zayıflığının inkarı yatmaktadır (1).

OTORİTERYEN KİŞİNİN ID'İ : Otoriteryen kişinin id sistemi incelendiği zaman güçlü ve ortada olan id in kendini yıkıcılık, alaycılık ve cinselliğe aşırı ilgi özelliklerinde gösterdiği görülmektedir. Otoriteryen kişi cinselliğe aşırı ilgi göstermekte olup toplumun cinsel normlarından sapma gösteren kişilere (eşcinseller vb.) aşırı katı cezalar verme eğilimindedir (1).

OTORİTERYEN KİŞİLİK ÜZERİNDE BAZI İNCELEMELER : Otoriteryen kişilik üzerine yapılan ve bindokuzyüzkırklarda başlayan çalışmalar sonunda bindokuzyüzebebe yıllarda Kaliforniya F Skalası yapılandırılmış ve otoriteryen kişilik özellikleri belirlenmiştir (1). Elliiki maddeden meydana gelen Kaliforniya F Skalası yukarıda açıklaması yapılan otoriteryen kişilik özelliklerini belirlemede ve kişinin otoriteryenizm

derecesini vermektedir. Uluslararası çalışmalarda kullanılan Kaliforniya F Skalasında bulunan elliiki maddeden en az onbeşi ile otoriteryen özellikleri belirlemek mümkün olmaktadır (2). Kaliforniya F Skalasıyla yapılan bazı araştırmalarda otoriteryen kişiliğin bilişsel fonksiyonman, dogmatizm, anksiyete ve psikopatolojik özellikleri incelenmiş olup otoriteryen kişilerin bilişsel olarak net olmayan durumlarda huzursuzluk duydukları ortaya konmuştur (3). Ayrıca düşünsel olarak rijid oldukları da ortaya konmuştur.

OTORİTERYEN KİŞİ VE KOGNİTİF FONKSİYONLAR : Yine bu araştırmaların sonuçlarına göre, otoriteryen kişiliği tanımlamanın en iyi yolunun kognitif fonksiyonmandaki dar görüşlülük olduğu ileri sürülmektedir. Gerçek anlamda otoriteryen kişi yeni kognitif materyalle başedebilme yeteneğinden yoksundur. Yeni durumlarla karşılaştığı zaman daha önce sahip olduğu kavramları değiştirmeye dirençli olup hızlı bir kapanma gösterir (3). Kendi inanç sistemine destek olması için dış otoriteye çok fazla gereksinim duyar ve dıştan gelen uyarılara çok bağımlıdır. Özel inaçlar ve davranışlar zamanla değişebilir, fakat kognitif tarz kalıcıdır, değişmez. Dogmatizm ve anksiyete, araştırılan özellikler içinde yer almaktadır. Dogmatize bir inaçlar sistemine bağlı olmaktadır ve otoriteryenizmin alternatif bir formülasyonudur. Dogmatizm skalası incelendiği zaman dogmatizmin anksiyeteye yakından ilişkili olduğu görülmüş ve bu skalada yüksek puan alanların daha anksiyöz ve huzursuz oldukları belirlenmiştir. Dogmatizm ve anksiyetin tek bir psikolojik faktörün parçası olduğu ifade edilmiştir (3). Teorik olarak, otoriteryenizm anksiyeteye karşı bir tepki olduğu ve kişiyi tehdit eden psikolojik eğilimlerle başa çıkabilmek için bir yol olduğu ortaya konmuştur. Buna göre, otoriteryenizm anksiyeteye başa çıkmada sistematik ve yaygın bir model oluşturur. Otoriteryen kişinin kendisini anksiyeteden korumak için otoriteye dayandığı ve kendisinin sahip olduğu değerlere uyuşmayan değerleri kategorik olarak ve kesin bir tarzda reddettiği belirlenmiştir (3).

OTORİTERYEN KİŞİ VE PSİKOPATOLOJİ : Otoriteryen kişide araştırılan bir diğer özellik de psikopatolojidir. Bu özelliğin araştırıldığı çalışmalarda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır. Kaliforniya F Skalasında düşük otoriteryenizm puanı alan kişiler hostiliteleriyle başa çıkabilmede cezalandırıcı olmayan yöntemleri kullanmakta olup, aşırı kontrollü davranmakta ve defans mekanizması olarak represyonu kullanmaktadır (3). Bu sonuçlar, MMPI'nin klinik skalalarıyla Kaliforniya F Skalası arasındaki korelasyona bakılarak bulunmuştur. Kaliforniya F Skalası kullanılarak yapılan araştırmada otoriteryenizm puanı yüksek olanların özellikle cinsel ve agresif doğal kelimelerde daha fazla represyon gösterdikleri belirlenmiştir (3). Genel olarak kabul edilirse de bu varsayımı doğrulamak için daha yoğun araştırmalar yapılması gerekmektedir.

OTORİTERYEN KİŞİNİN ALANLARI : Otoriteryen kişilerin araştırılan bir diğer yönü de ilgi alanları olmuştur. İlgilerini politika, din gibi alanlara kanalize ettikleri görülmüştür. Otoriteryen kişi, politikada tutucu ideolojiyi benimseyip kurumlaşmış dini otoriteye girebilir ve kendi inancını paylaşmayanları şiddetle reddedebilir (3). Toplumda kendi milliyetinden olmayan azınlık gruplarına karşı önyargılı ve kötü davranabilir. Bu davranış, özellikle kendisine zarar gelmeyeceğinden emin olduğu, kendisinden daha aşağı konumdakiler için geçerlidir. Otoriteryen kişilerin önderliği altındaki gruplarda baskı vardır ve tüm kararları önder verir (4). Grup üyelerinin faaliyetlerine katılmaz ve grup üyelerine karşı cezalandırıcı bir tutum izler (5). Kendisinden üstün olarak kabul ettiği otorite figürüne aşırı boyun eğici davranan otoriteryen kişinin bu davranışlarının altında kendine güvenliliği yatmaktadır. Kendisine verileden fazla yetkisi olduğuna inanıp yetkiyi aşırı derecede kullanır ve eleştiri kabul etmez. Kendisinden üst seviyedekilerin yetkisini de aşırı derecede kabul eder ve asla eleştiri getirmez (6). Rol anlayışları ve rol performansları da daralmış olan otoriteryen kişilerde stres durumlarında yukarıda sözü edilen özellikler iyice açığa çıkabilir.

OTORİTERYEN KİŞİ VE ORTAM : Otoriteryen eğilimlerin gelişmesinde fakirleşmiş ve daralmış sosyal ortamın rol oynadığı görülmektedir. Kişinin sosyal yaşantısının kısıtlanması ve otoriteryen inanç ve yapıyı taşıyan normlara maruz bırakılması otoriteryen eğilimlerin gelişmesine neden olmaktadır (5). Düşük sosyo-ekonomik statü yukarıda sözü edilen nedenler arasında yer almaktadır. Özellikle hapisane ve kışla yaşantısı kişide otoriteryen eğilimlerin oluşmasına katkıda bulunabilir. Bu durumlarda gelişen otoriteryen eğilimler durumsal yani geçici olabilir.

KAYNAKLAR

1. WRIGHTSMAN, S.L: Social Psychology in the seventies. Belmont, Brooks/Cole Inc; California, 1972; pp. 3373-396.
2. THORNDIKE, L., Hagen.: Measurement and Evaluation in Psychology and Education (3rd ed) New York: Wiley, 1969.
3. KIRSCH, P., Dillehay, C.R.: Dimensions of Authoritarianism. Lexington, University of Kentucky Press, 1967; pp 42-55, 126-135.
4. BAŞARAN, E.İ.: Örgütsel Davranış. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982; s 93-239.
5. BERNE, D.K.: A Conception of Authority. An introductory study. New York, A Division of Atheneum Publishers, Inc. 1971; pp 1-33.
6. BURSALIOĞLU, Z.: Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982; s 259-261.